

Sylvester Lajos

KLINIKAI ZÁRÓJELENTÉSEK

A FEKETE DOBOZ

Van egy műanyag mappám, A4-es formátumú papírok vagy irattartók férnek el benne, legalább egy kilogrammnyi, úgy saccolom. Színe után, de egyebek miatt is „fekete doboznak” nevezem. Az életem repülésének bizonyos mozzanataival, élet és halál közötti utazásaimmal kapcsolatos adattároló ez a „fekete doboz”. Újabban a repülőgépek, hajók, sőt, vonatok fekete dobozai – amint olvasom – a könnyebb megtalálásuk végett vörös színűek. A „fekete” megnevezés egy újságírótól származik, aki valószínűleg a gyász színével azonosította az elmés szerkentyűt, amelyet a közlekedési szerencsétlenségek után kitartóan keresnek az okokat feltárni óhajtó szakmabéliek.

Az én „fekete dobozom” más. A közel fél évtizede egy szívinfarktus utáni mellkasi feltárással végzett – bypass – műtét (Marosvásárhelyi Klinika, 2004, augusztus), majd a budapesti Semmelweis Egyetem Kardiológiai Klinikáján szív koronaér katéteres eljárással (2005. december) beépített gyűrű (stent) adatait, videokazettáit és az orvosi, klinikai zárójelentéseket tartalmazza.

Újabban, sajnos, bővíteni kellett a doboz információs tartalmát, de erről majd később.

Szíves dolgaimnál időzve, lévén szakorvosi dolgokban teljességgel laikus, meg sem próbáltam értelmezni a latin szavass leírásokat, a videokazettákba is csak épp belepillantottam. Mi több, az általános iskolai évek során rögzült sematikus képeket és ábrákat – hogy néz ki az ember szíve, tüdeje, mája, stb. – a műtétek videóra rögzített képei teljesen átrajzolták, egy rendezetlen, összevissza lüktető, gomolygó, mindenféle lében-lepedékben cuppogva úszkáló ilyen-olyan színű és formájú hús-, vér- és zsigerdarabok kavargását észleltem.

Fiatal koromban – később is – sok-sok disznóvágáson vettem részt, illetve segítettem a disznóölőnek – nálunk a böllér-bellér szó nem használatos, ez a kifejezés állatkereskedőt jelent –, szóval a falusi

disznóvágás ahhoz képest, ahogyan az orvosok az én mellkasomban matattak, logikus mozzanatok egymás utáni műveletsorából állt.

Úgyhogy szívműtőtem videós reprodukálását is elraktároztam a „fekete dobozba” az egyéb iratok mellé, és nagyjából meg is nyugodtam, hogy a szívemnek köszönhetően előre tudhatom, halálomnak mi lészen a legvalószínűbb oka.

Ilyen jellegű információim egy részét már a klinikai kezelés alatt begyűjtöttem. Marosvásárhelyen, ahol a bypass műtét után tíz napig lábadoztam miután kikerültem a klinika intenzív osztályáról, kórtermi társaimtól a „szíves történetek” egész sorával ismerkedhettem meg. Mert létezik egy – ha olyan a kórteremben lévők összetétele – akasztófahumorba áztatott kórházi folklór is, amelynek, akárcsak a népköltészetben, néha vannak valósan megtörtént alapjai. Egyik kórtermi társam tipikus népmesei fordulattal jelenítette meg, hogy az ugyancsak bypass műtéten átesett idős páciens már tíz éve élte normális életét, falusi ember lévén szántott-vetett, még a kasza nyelét is megfogta. Egyszer aztán ismét úgy érezte, hogy napról napra gyengül, a mellkasában a „motor” ki-kihagy. Ment is az egykori orvosaihoz, s mondta, hogy két ökör ára s a megtakarított pénze mind az övék, csak műtsék meg még egyszer, hogy fejezhesse be azt a munkát, amit otthon elkezdett. Nem akarta tudomásul venni, hogy „elszáll az idő, eliramlik az élet”.

Klinikai felvilágosításunkban természetesen orvosaink is közreműködtek, közölve és megkövetelve bizonyos viselkedési szabályok betartását. Voltak azért kihágások, a szó konkrét értelmében is: a kapun meg a kerítésen át a cigarettázó szenvedélybetegek megtalálták a módját, hogy valamelyik rejtett zugig elcsoszogva elszívjanak egy-egy cigit. A cigaretta miatt én nem szenvedtem, a szivarozást ijedtemben évtizedekkel a szívinfarktus bekövetkezése előtt abbahagytam.

A gyógyszerek szedésének módjára és ezek mellékhatásaira viszont ösztönösen odafigyeltem. Tudtam például, hogy az általános szabály szerint kilenc hónapig adagolt Plavix bőr alatti kék foltok megjelenését vagy belső vérzést válthat ki. Ezt nemcsak a „fekete dobozba” begyűjtött, többnyire internetes információkból tudtam, hanem kezelőorvosom is felvilágosított, akire teljes bizalommal tekintettem, hiszen a róla kialakult általános pozitív vélemény mellett az életemet is neki köszönhettem. Ha ő nincs, akkor ki szerzett volna katonai helikoptert

számomra - a légi mentő SMURD-nak éppen akkor zuhant le az egyetlen gépe -, hogy Háromszékről Marosvásárhelyre reptessenek? Nos, kardiológus orvosom is azt tanácsolta, hogy a Plavix nevű gyógyszert, bár nagyon drága és kilenc hónap után az egészségbiztosító nem vállalja az árának megtérítését, alkalmazzuk továbbra is. Egy észak-amerikai szakmai konferenciára hivatkozott, ahol a Plavix használatáról ez az általános vélemény alakult ki.

AZ ÖNDIAGNOSZTIZÁLÁS CSAPDÁI

Egészségi állapotom nemcsak kielégítő, hanem jónak mondható is volt. Újságírói-írói munkámat még a lábadozásom idején sem hagytam abba. Megírtam szívműtétem élményét is. Laboratóriumi eredményeim megfelelőek voltak, továbbra is természetközeli életmódot folytattam, természetesen a koromhoz és egészségi állapotomhoz igazított léptékben. Szabadidőmben horgászni, gombászni, kirándulni jártam. Külföldi utakra is vállalkoztam. Megjártam Észak-Amerikát, ennek három híres nemzeti parkját, a Grand Tetont, a Sziklás Hegység Nemzeti Parkot és a Yellowstone Nemzeti Parkot is. Gyakran utaztam Magyarországra, s a duna-deltai horgászkirándulásokat sem hagytam abba. Mindemellett rengeteg közéleti szereplést, több közéleti funkció betöltését is vállaltam.

Előbb egy hosszabb és fárasztó törökországi magyar nyomkereső kiránduláson vettem észre a vizeletemben a vért. Ezt egy kiadós éjszakai meghülésre vezettem vissza, meg a Plavixra. Néhány nap múlva gyógyszeres kezelés nélkül sem voltak tüneteim. Nem volt vizelési ingerem, a vizelettartással sem volt bajom. Meg is feledkeztem az egésztől.

Egy év is eltelt, amikor nagyobb nyomásra vagy kisebb ütésre egyre sűrűbben jelentek meg a különböző testrészeimen, főleg a kezemen és a lábamon a véraláfutásos elszíneződések. Számomra világos volt, hogy mindennek az immár több mint három éve szedett Plavix az oka. Aztán újfent véresre színeződött a vizeletem, és gyakrabban jelentkezett a vizelési inger is. Mi más lehet ennek is az oka, mint a Plavix? Kezelőorvosom éppen külföldön volt, pihenőszabadságon. Az öndiagnózis alapján abba hagytam a Plavix további szedését. Ezzel a családorvosom is egyetértett. Helyeselte a kardiológus is, mikor több hónapos ellenőrzés kihagyása után panaszaimmal jelentkeztem és a

tüneteket elmondtam. Udvariisan megfeddett az ellenőrzések elmulasztásáért, és én, hogy a kellemetlen témától szabaduljak, megdicsértem, hogy az orvosi rendelőt milyen jó ízléssel alakította át, mennyire harmonikus minden, a virágkompozíciók ikebana kiállításán is díjazásra számíthatnának.

- Ezek szerint már több mint egy éve nem volt itt - mondta feddőleg -, hisz az itt látható átalakítások már régiek.

Laboratóriumi analíziseket rendelt. A vizsgálatok értéke nagyjából megfelelő volt, kivéve az urológiai analízist. Ehhez társult az egyre sűrűbben jelentkező vizeleti inger és problémássá vált a vizelet-visszatartás is.

Felkerestem az urológust. Dr. Vitos Attila kézdívsárhelyi urológus főorvost közvetve ismertem, szakmai jó híreről sokat hallottam. Meghallgatott, elvégezte a szokásos vizsgálatokat, enyhe prosztatanagyobbodást diagnosztizált, de ez az én koromban majdnem normálisnak mondható - fejtegette -, várjuk hát meg, mit mutatnak a további vizsgálatok, a vesékről, vesemedencéről, húgyhólyagról készített ultrahangos felvételek.

Ezeken is átestem. Még mindig a Plavixot okoltam a néha-néha jelentkező elszíneződések miatt, mikor orvosom a lepedőnyi méretű fotókat meghökkenve nézegette, majd maga is meglepődve közölte: nem a gyógyszer mellékhatás a kiváltó ok: a vizsgálatok polipot mutatnak a húgyhólyagban.

Ez a műtét könnyűszerrel elvégezhető lenne, vágás nélkül, katéteres megoldással, de tekintettel a bypass műtétemre a kardiológusnak igaza van: a szívem miatt ajánlatos klinikai körülményekhez igazodni. A kórház kardiológusának is ez volt a véleménye. Volt, aki a marosvásárhelyi klinikát ajánlotta, és volt, aki a budapesti Semmelweis Egyetem Urológiai Klinikáját, amelynek európai hírű igazgatóját, dr. Romics professzort személyesen is ismeri.

Ha ezt a megoldást választom - folytatta az urológus főorvos -, akkor el sem végzi a hólyagtükrözést, mert ezt a klinikán amúgy is megismétlik. Főlöszleg, hogy ezen a tortúrán kétszer is átessenek. Ezt a kifejezést nem használta, de én felfogtam a „kellemetlen” szó jelentését. Aztán hosszasan beszélt Romics professzorról, aki nem erdélyi ugyan, de sűrűn látogat erre a vidékre, Transzszilvánia nagy rajongója. Azt is felajánlotta, hogy személyesen teremt kapcsolatot vele,

mert másképp, lévén igen elfoglalt, sokat utazó ember, egykönnyen nem juthatok be hozzá.

Közben – talán a budapesti útiterv hallatára – Kézdivásárhelyen Bálint doktornő azt ajánlotta, hogy a magánrendelőjében, a saját gépén is szeretné még egyszer megnézni a húgyhólyag és a vesevezeték elváltozását. A kórházé régi gép, a sajátja az újabb generációhoz tartozó műszer.

Az ajánlatot természetesen megköszöntem. Egyébként, már-már az önhittség határát súrolva mondom, hogy az írás, a könyv a legjobb belépő, a legértékesebb valuta orvos értelmiségiek körében, s a páciens számára nagy-nagy megnyugvást okoz, ha nem kell egy borítékot szorongatnia ügyetlenkedve, amelyet még vissza is utasítanak. Ezt minden ellenkező híresztelést cáfolva mondom.

Szóval még egy fotó az ártatlannak, jóindulatúnak vélt hólyagpolipról. A vizsgálat megismétlését ajánló orvosnő is megnyugtatót, hogy ez a művelet könnyűszerrel elvégezhető. A hólyagvizsga előtt viszont meg kellene innom jó sok folyadékot, mert a vizsgálatok miatt napok óta se nem ittam, se nem ettem.

- Sör is lehet? – a kérdést viccnek szántam.
- Igyon egy korsó sört – válaszolta, amit én félig komolynak véltem.
- Két korsóval szoktam – feleltem, ami csakugyan igaz.
- Akkor igyon kettővel – mondta mosolyogva.

Ilyen ajánlatot annyi napi koplalás után nehéz lenne visszautasítani. És egyébként is, nincs komoly bajom, a férfiak átka, a kissé megnagyobbodott prosztatata nem veszélyes, gyógyszeres kezeléssel megelőzhető a nagyobb baj, az a hólyagpolip pedig vágás nélkül, lézeres műtéttel eltávolítható. Szóval loholtam az első kiskocsmá felé sört inni. Be is vágtam két korsóval, s irány újra feszülően telt hólyaggal az orvosi rendelő felé.

A vidám hangulatú sörözés után akkor ért meghökkentő meglepetés, amikor az orvosnő közölte: amit polipnak vélték, nem az, sajnos, a hólyag belső falán daganat, tumor van, amelyet ez a gép pontosan érzékel. És mutatta a képet.

Így került a „fekete dobozba” a „szíves” papírok, fotók fölé az új radiográfiai és echográfiai diagnózis: ilyen és ilyen méretű hólyagdaganat. Az újabb vizsgálat módosította a kórházi zárójelentést is, Budapestre már a pontos diagnózissal indultam.

A letaglózó diagnózis ellenére magamban mosolyognom kellett azon a spontán helyzetből fakadó vagy eltervezett orvos pszichológiai leleményességen, ahogy a hólyagdaganat meglétét sörrel-humorral nyakon öntve a tudomásomra hozták.

A SEMMELWEIS EGYETEM UROLÓGIAI KLINIKÁJÁN

Kézdivásárhelyi kezelőorvosomnak, dr. Vitos Attilának Romics professzorral való kapcsolatteremtését én úgy képzeltem el, hogy telefonon szól majd az Urológiai Klinika főigazgatójának, hogy legyen szíves fogadja egy ilyen meg ilyen nevű páciensét Háromszékről. Ehelyett Vitos főorvos személyesen keresett, közölvén, hogy a teendők egyeztetése végett személyesen jelentkezzem dr. Romics professzornál. Mielőtt az operatív kapcsolatteremtést megköszönhettem volna, azt is elmondta, hogy ha esetleg kiskocsival mennék Budapestre, egy székelyudvarhelyi Kovács József nevű úrnak is urológiai problémái vannak, s hogy az útiköltség is oszoljon, esetleg neki is ajánlanám fel a közös utazást.

Számos esetben tanúja voltam, hogy Vitos főorvos igénybevétele milyen mértékű, és ennek ellenére mekkora türelemmel beszélget pácienseivel, ami nem korlátozódik csak a betegségre, hanem a kliens foglalkozásától, családi körülményeitől ennek intellektuális érdeklődésig terjed. Olvasmányélményekről, ismerősökről, közösségi ügyekről is szó esik. De hogy még arra is kiterjedjen a figyelme, hogy egy háromszéki és egy udvarhelyszéki beteg budapesti útiköltsége megfelelődjék, ez olyan emberi együttérzést és akkora segítészándékot feltételez, ami ebben a romlottnak tartott világban egyszerűen meghatja az embert.

A Semmelweis Orvostudományi Egyetem Urológiai Klinikájának belső udvarán jöttem rá, hogy bennem a kórházépületekről egyoldalú és hamis, a kelet-európai szocializmusokban rögzült kép él: sokablakos, betonelemekből összetákolt szabványépületek, a lakótelepi panelházak nagyobb vagy kisebb testvérei. Az Üllői úti klinika épületei nem ilyenek. És a környezetük sem. Samott téglával borított, magas ablakú, sátortetős, a régi, a módos Budapest hangulatát sugárzó épületegyüttesek. Körülöttük sok-sok fa, cserje, gondozott pázsit. A kád átmérőjű óriásplatánok tekintélyt parancsolóak, életerőt, és hosszú életet sugárzóak. A fákon madarak örvendeznek a tavasz már látható jeleinek.

A klinika épületében tágas, nagyméretű ajtókkal klinikai osztályokra tagolt folyosók. Dr. Romics Imre professzor irodája és rendelője előtt vitrinekben és falakon az urológia történetének, neves európai hírű magyar urológusok állandó kiállítása látható. Iratok, oklevelek, könyvek, régi orvosi műszerek, az előttünk járók megbecsülésének sokféle egyéb jele.

Az épület külső-belső kinézete életességet sugárzó, ápoltsága, csöndje szanatóriumi. Ehhez képest az a zsúfoltság, lökdösődés, hangzavar, az elégedetlenségtől, dühtől eltorzult arcok tömege, a falakról hámló vakolat, a folyosók feltört padlója, az ápolatlan testek bűzével vegyülő kórházi szag, a csupasz falra felkent közlemények, amik itthon egyik-másik kórházban vagy más egészségügyi intézetben láthatók, rémmeskébe illő.

Az Urológiai Klinikán látottak azt is érzékeltetik velem, a kívülállóval, hogy a lelkiek mellett akár fizikai fájdalmat is okozhat, amikor teljesen értelmetlenül, anyagi érdekektől hajtva épületeket és ezek gyógyító környezetét játsszák át pénzre éhező avatatlanok kezére. Éppen klinikai tartózkodásom idején olvastam a *Magyar Hírlapban* Csoóri Sándor megrendítő írását, a *Gyertyacsonkokat*, amelyet a budapesti Testnevelési Egyetemen mondott el.

„Depressziós panaszaimmal elég sok időt töltöttem kórházban, az országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet neurológiai osztályán. Elég sok orvost és beteget ismertem meg. Egyszer csak híre kelt, hogy megszüntetik ezt a gyógyító intézményt. A stroke-kal, azaz az agyérgörccsel foglalkozó részlege a világ hat legjobbjá közé tartozott.

Hogy miért kell megszüntetni ezt a kórházat, senki sem tudta. Hetekig faggattam az „illetékesnek” mondható embereket: az igazgatót, az orvosokat, a képviselőket, néhány civilszervezet vezetőjét, de mindenki csak a vállát vonogatta. Így néztem végig a kórház haláltusáját, a szétszóródó betegeket, és szinte az utolsók között voltam, aki még egy keskeny nővérszobában megkaptam az utolsó infúziókat. Kifelé jövet egy őrző-védő kft. emberei gyanakodva vizsgáltak meg, hogy nem viszem-e magammal az egész kórházat. Ekkor éltem át testileg is, hogy a demokratikusnak csúfolt Magyarország a titkok országa, a hazugság országa. Egy kiárusított ország. A nyelvét ugyan nem lehetett eladni, de az elhallgattatott nyelv kizárásával óriási bűnököt lehet elkövetni. Ha a nyelv nem szólalhat meg egyértelműen, minden bizonytalan lesz körülöttünk. Ki tudja, hány kórházat ütöttek dobra?...”

Az „elhallgattatott nyelv” helyzetére példa az a klinikán kívüli élményem is, hogy a *Magyar Hírlapot* a veszprémi cigánybotrány és a Gyurcsány-féle bojkott meghirdetése után külvárosi standok egyikén sem lehetett megvásárolni. „Nem küldenek” – mondta lakonikusan az örmezői Menyecske utcai standon napokon át az újságárus.

A budapesti Urológiai Klinika, úgy tűnik, „megúsza” a Csoóri Sándor jelezte „ésszerűsítést”, minden bizonnyal a szerfölött aktív és agilis főigazgatónak, dr. Romics Imrének és társainak köszönhetően is. Ez csak sejtés. Akaratom és eltompult érdeklődésem ellenére annyit tudtam meg, hogy az intenzív osztályt, amelyen műtét után egy napig magam is feküdtem, „önerőből” rendezték be. Hétvégeken nem is működik, a betegek visszakerülnek a kórtermekbe. Igaz, hogy ott nagyon figyelmes orvosi és nővéri felügyeletben részesülnek.

DR. ROMICS PROFESSZORNÁL

Dr. Romics Imre professzor a kézdívsárhelyi „beajánlás” után kitüntető figyelmességgel fogadott. Felnyitottam a „fekete dobozt”, előkerítettem a háromszéki zárójelentést, az itthoni analíziseket tartalmazó papírokat, vázoltam az infarktusos szívem történetét és állapotát. A nagyméretű gyomor, máj-, és húgyhólyag fotókat hosszasan tanulmányozta, arcáról sok biztatót nem olvashattam le. Vártam az „ítéletet”.

A húgyhólyag falának két összetevője van – mondta az én értelmi és satnya szakmai szintemre hangolva mondandóját –, ha „csak” a nyálkahártyába szűrődött a tumor, akkor ez a jobbik eset. Ha viszont beágyazódott a hólyag szövettetébe is, akkor nagyobb a baj.

Nem mondta, de már itthon tudtam, hogy akkor a hólyag egy részét vagy az egészet el kell távolítani. Beleborzongtam, de ezt igyekeztem palástolni.

Romics professzor segített rajtam, beszélt gyimesi, erdélyi útjairól. A Székely Nemzeti Múzeumot külön kiemelte, s azt is, hogy Cserey Zoltán muzeológus közeli barátja. Elfelejtettem megjegyezni, hogy nekem is. Az pedig eszembe sem jutott, hogy az *Ojtoz völgye a hadak útján* című új könyvem, amelyet dedikálva Romics professzornak szántam, ott lapul a „fekete doboz” alatt, s annak az első, felvezető írása is Cserey Zoltánnal kezdődik.

Miközben arról érdeklődött, hogy dolgozom-e új könyvön, papírlapot vett elő, arra felvezette másfél hónapi külföldi programját, ilyen tételekkel, hogy három nap Isztambul, szakmai konferencia, ugyancsak három nap és ismét urológiai témájú konferencia Linzben, Bécs is szerepelt a listán, majd átadta a papírt, mondván, hogy a szabad munkanapok közül tetszés szerint választhatok. A megkülönböztetett figyelmet annak is köszönhettem, hogy igen messziről, Háromszékről érkeztem Budapestre. Erre, az isztambuli utazása említése révén eszembe jutott a *Szöttesünkben török minták* című, törökországi magyar nyomkereső könyvem. Mondtam is, hogy ha ideje engedi, esetleg abba nézzen bele, az isztambuli magyar emlékeket ismerem valamennyire s ezt a könyvben is elmondom. Ezzel beszélgetésünk ismét „civil” témákba ágyazódott, annyira, hogy otlétem okairól, a rám váró rettenetről meg is feledkeztem, akárcsak itthon, ha a bajaim elől munkába menekülök.

Kikísért, s mielőtt elkészönt volna, az ott álló, rémült arcú feleségemnek, s az engem kísérő rokonoknak maga mutatkozott be.

Érezni lehetett, hogy a tulajdonképpeni döntéséről semmit sem sejtő várakozók megkönnyebbülve és fellélegezve majdnem egyszerre mondták, ismételték, miután távozott: ez egy remek ember.

Ennyit ér néhány emberi szó, ha jó helyen, jókor és jó ember szájából hangzik el.

Ja, igen! Távozásom előtt négyszemközt diszkrétén közölte, hogy a klinika nem az ő tulajdona, s mivel „külföldinek” minősülök, sajnálatára a magyar biztosító nem fizethet, s az esedékes műtétek és a klinikai kezelés nem kevés pénzbe kerülnek. Bennem mocorogtak olyan otthoni információk, hogy ha uniós biztosításom is van, akkor sürgősségi esetként a klinikai költségek megtérítését átháríthatják a román államra.

Na, de ki gondol ilyenkor az anyagiakra! Például a feleségem nem, aki beszélgetésünknek ezt a részét nem hallotta, de erre hangolódva mondta, hogy természetesen minden költséget fizetünk.

Romics professzor úgy tett, mintha nem is hallaná, később viszont a klinika gazdasági osztályán kedvesen közölték, hogy külföldiek esetében nincs pardon, fizetni kell.

FÖLDINK, EGY VARGYASI ASSZONY BUDAPESTEN

A vargyasi Szabó Edit főnővérként dolgozik a budapesti Urológiai Klinikán, az Uro-Onkológiai Centrum férfi osztályán. – Mi földiek vagyunk – fogadott a félemeleti folyosó eligazító pultjánál. Mikor később kérdeztem, honnan tudta, hogy Háromszékről jövök, akkor mondta, hogy nemcsak a beszédemből következtetett erre, hanem dr. Joós Lajos adjunktus hívta fel a figyelmét, hogy egy földink érkezik, mert ő ugyan Budapesten született, de minden felmenője háromszéki, a család Kisborosnyóról való, s egyik könyvem hamarabb megérkezett a klinikára, mint jómagam. Dr. Joós Lajos nagypját szülőfalujában lőtték agyon az első, 1916-os betöréskor, mondtam is, mikor megkérésre, hogy Idős Joós Elek birtokos, 1848–49-es honvéd tűzmester, hosszú időn keresztül református presbiter, megyei törvényhatósági bizottsági tag, községi képviselő, állami iskolai elnök, a Fillerbank alelnöke, amint az 1917-es gyászjelentőben olvasom, megérdemel egy kopjafát a kisborosnyói panteonban.

Szabó Edit főnővér Budapesten is hamisítatlan erdővidéki nőszemély – esetében a hölgy szó használatát alkalmatlannak tartom, mert ehhez a kifejezéshez már pestiség is társul –, az ugyancsak vargyasi Gáborral élettársi viszonyban él, közös kisgyerekek is van. „Nem volt menyasszonyi ruhás esküvőnk – mondja –, ezért nem váltottuk ki a házassági papírokat.”

'90-ben több vargyasi fiatallal együtt jöttek ki Pestre világot látni. Csitri korú volt, éppen hogy elvégezte Baróton az akkor fungáló tíz osztályt. Tulajdonképpen azért jöttek, hogy szétnézzenek. Volt pesti rokona, náluk szállt meg. Amint mondja, legalul kezdte, takarított, ágyazott, minden „aljamunkát” elvégzett reggeltől estig. És itt ragadt Budapesten. A munka mellett sorra-szerre tanfolyamokra járt, különféle képesítéseket szerzett, és hat évvel ezelőtt neki is meglepetés volt, mikor kinevezték a nagyhírű klinika uro-onkológiai osztályának főnővérévé. Ezt elsősorban az erdélyiek nem nézték jó szemmel. A női osztályról rendelték ide, itt már voltak erdélyi nővérek, akik igényt tartottak volna a főnővéri beosztásra. Nagyvárosról és nem egy vidéki faluból jöttek, erre büszkéek is voltak, s amikor megtudták, ki lesz a főnökük, inkább átkérezkedtek más egészségügyi intézményhez.

Edit azt hiszi, hogy a szakmai előhaladás mellett szorgalmát és fegyelmességét méltányolták, s azért esett rá a választás. Pedig ő az erdővidékiségét soha nem tagadta meg, nem lett nagyvárosi hölgy, a beszédén sem változtatott, nem pestiesedett el.

Ezt magam is érzékelem, erdővidéki hangképzése, szóhasználata változatlanul eredeti, színes és képszerű, s ehhez társulnak, illetve ezt erősítik föl a témák, amelyekről szó esik köztünk. Vargyas és vidéke, a regék és mondák, a tájnevek, a tájba fogódzó történetek egyediek és eredetiek. Most ismerkedtünk meg, és mégis rengeteg közös élményünk van, amelyek vargyasi, erdővidéki forrásokból táplálkoznak. Élettársával, Gáborral gyakran járnak haza, karácsonykor is otthon voltak, beszélgetésünk napján is telefonált édesanyjának. A Vargyasiszurdok közelében visszakaptak tíz hektár területet. Gyönyörű helyen van, el nem adnák semmi pénzért, sőt, ahogy a zsebük engedi, építeni is szeretnének rá. Pest külső övezetében vásároltak lakást. Élettársával együtt nagy hajszára fogják magukat. Neki a főállás mellett – kevés a fizetés – másodállást is kell vállalnia. Semmiféle munkát nem szégyell, nem urizálni maradt a nagyvárosban.

Hazaiakkal mindig kellemes találkozni, szót ejteni a honi dolgokról. A vargyasi polgármester, Ilkei Ferenc közeli rokona. Mikor mondom, hogy nemrég, az Erdővidéki Napok alkalmával éppen a polgármester vendége voltam, s az általa szervezett rendezvénynek „*Vargyas, Erdővidék gyöngyszeme*” volt a címe, továbbá, hogy egy könyvem gépiratát hagytam otthon, amelynek „Ablak Erdővidékre” áll a borítóján, felvilanyozódik. Beszélünk egykori tanítóiról és tanáraitól, a Sütő- és Máthé dinasztiáról, akik a faragással és bútorfestéssel öregbítették a község nevét.

Közben észreveszem, hogy rossz beidegződéssel mintha röstelkednék, hogy elhagyta szülőfaluját. Oldom ezeket a görcsöket, mondván, hogy nekünk, magyaroknak képeseknek kell lennünk arra, hogy a Kárpát-medence egészét belakjuk, hiszen eleink ezt tették évszázadokon át. Bevett szokás volt, hogy száz kilométerekre is eltávolodtak a szülőföldtől, de bárhova is sodorta őket a sors, javarészüket nem kallódott el és nem szakadt el az övéitől, lehetőségei szerint próbált használni nekik, mert élhet valaki száz esztendeig is otthon és ártalmára lehet, akár árulója is lehet az otthoniaknak, és lakhat Pesten, Bécsben, bárhol, de használhat is nekik, mint ahogyan az erdővidékiek

sokasága, Bölöni Farkas Sándor, Gaál Mózes, Baróti Szabó Dávid, Apáczai Csere János és társaik tették. S Bod Péter uram szavaival mondom: „Mert valamiképpen a hazának ártani nem szabad, azonképpen annak nem használni, mikor lehetne, nagy véték.”

Persze ezek „nagy szavak”, de ha aprópénzre váltjuk, a haza bennünk van, a haza mi vagyunk és szeretteink, embertársaink, s így mindjárt érthetővé lesz, hogy Budapesten, Bukarestben is lehet szolgálni a mieinket.

Az egészségügy ilyen vonatkozásban kiemelten érzékeny terület. Mert betegnek és kíséreiének, egészséges hozzátartozóinak gyógyír a hazai szó, a közös ismerősök és az ismerős beszédtemák. Szabó Edit egyébként gondosan vigyáz arra, hogy túlzott figyelmességével ne bántsa meg a máshonnan érkező pácienseket, de azért éreztesse a „földijeivel”, hogy nincsenek magukra és ez a hely sem idegen számukra. Orvos felettesei viszont – tapasztaltam – jó érzékkel, spontán módon teremtenek számára alkalmat, hogy erdővidékiségéről beszélhessen.

Egy falusi lány önerejéből és környezete segítőtámogatásával húsz év alatt nagyot dobantott ugyan az emberi-szakmai önmegvalósítás útján, és mégis megmaradt az, aki volt, a szülőföldjéhez és az otthoniakhoz messzi földön is ragaszkodó embernek.

BÁDOGVARJAK

A klinika belső, parkosított udvarán a platánfák alatt öt varjú csendben gubbasztott, nem repkedtek, nem csipegettek a tél hidegében rőt színűre váltott egykor zöld gyepen, még azt sem mondták: kár. Károly, az ágyoszomszéd, miközben zacskózott mézszínű vizeletét mutogatta a kórtermi társaknak, mondván, hogy fogalma sincs, mit akarnak itt vele, miért kell neki itt ülnie, amikor fájdalmai sincsenek, közben ki-kipillantott az ablakon a gyászfeketébe öltözött varjakra, és méltatlankodva állapította meg, hogy már ezek sem az igaziak, nem röpködnek és nem kárognak varjú módra, nem szállnak fel akkor sem, ha a mentőkocsi befordul a varjúcsapat melletti sétányra, s a piros formaruhás mentősök majdnem rájuk taposnak.

A varjak némán és mozdulatlanul kuksolnak a platánfák alatt. Betegek lennének ezek is?

Mi, Károly kórtermi társai tudtuk, hányadán állunk ezekkel a varjakkal, mert másik ágyszomszédunk, Sándor, aki a vizelettel telt zacskót úgy vezette maga után a katéter pórázánál fogva, mint egy kiskutyát, az ablakig csoszogott, számba vette ő is a varjakat, s barátjának mély csalódást okozva közölte: azok a madarak sohasem szállnak fel, azt sem kiabálják, hogy kár, kár, jaj de nagy kár, mert nem is varjak, csak a Karcsi hályogos tekintete mögé bújva játsszák el a varjú szerepet.

A rőt színű gyep alá rejtett tartályok feketére festett szellőző kürtöcskéi azok a „varjak”, kis pléhkalappal a fejükön, hogy a csapadék ne folyjon be a föld alatt rejtőzködő építményekre, s az ott képződő gázok elpárologhassanak. A reális tényfeltárás lehangolóan hatott a kórterem lakóira. Mindannyian szerettük volna, ha a bádogvarjak szárnyra kelnek s életet visznek a klinikai napok monoton unalmába, a rettegés feketéjébe öltöztetett várakozásba. Mert bevallva vagy rejtegetve mindannyiunkban ott bujkál a félelem a késektől, a katétertől, az orvos szakszerűen megfogalmazott és udvariasan közölt diagnózisától.

A bádogvarjak röptére várakozó Károly a kórterem központja. Hatvan és egynéhány éves, ő sem röpköd, fél lábát térd alatt amputálták. Cukorbetegség, érszűkület. A kórterem ágyai között a két kerék-meghajtású járgánnyal nem tud közlekedni. A mosdó és illemhely ajtaján sem tud behajtani. A klinika ódon épületét valaha nem ilyen célra alakították ki. A termek magasak, levegősek, az ájer friss és kellemes, az ágynemű patyolat tiszta, frissen vasalt és minden reggel cserélik. Akkor is, ha makulátlanul tiszta, s akkor is, napközben is, ha valami miatt folt esik rajta.

Nem beszélünk róla, de mindenki tudja, hogy a Károly kényszerű szobai szekerezéséért nem lehet átformálni ezt a műemlék jellegű, kívülről samott téglával bevont klasszikus épületet, amely a Monarchia vagy a '20-as évek budapesti építkezését idézi. Károly sem ezért elégedetlenkedik, amikor leveszi szemét a varjairól, hanem azért, miért volt olyan botor, hogy hagyta levágni a fél lábát. Arra a kérdésre, hogy miért nem hord lábprotézist, kifakad a magyar műlábgégyártás ellen, mondván, hogy azok harminc kilósak. Látva a hitetlenkedő arcokat újra mérlegre teszi a múltb súlyát, s meglepetésünkre lealkudja ennek tízszeresét: van legalább három kiló.

Károlynak hosszú, copfba csomózott varkocsa van. Gondja az is, hogy nincs, aki megfésülje, de amikor fodrásznő lánya – aki, mint apja mondja, tízmillió forintos terepjáró kocsival furikázik – felajánlja a rockos frizura rendbetételét, Károly elhárítja az ajánlatot. Majd, ha meggyógyul, levágatja az egészet. Kijelentése mögött valami fogadalom is felsejlik.

Aztán átszáll, mint egy béna varjú a toloszékbe, újabb pillantást küld a havas esőben szendergő pléhmadarak felé, s gondolatai most is, mint naponként annyiszor, az idősök otthona felé röppennek. Oda, ahol nem éppen víg napjait tölti. Az ottani viszonyokról nem mond fizetett reklámozásra alkalmas szöveget. Nem a külső körülményekkel elégedetlen. A havi százötvenezer forintért, ami a nyugdíjából és két fia meg a lánya erre szánt pénzéből kerekedik ki, az épület maga, ennek berendezése, a gondozók figyelmessége nem hagy kívánnivalót maga után. De a lakótársakat, a gondozásra szorulókat nem illeti szárnyas szavakkal. Szörnyű jeleneteket reprodukál, amint beleesznek egymás ételébe, krákognak, köpködnek, csoszognak, csetlenek-botlanak, és még ez is elviselhető lenne, ha lehetne értelmes szót váltani velük. Itt, a klinikán legalább értelmes, jó kedélyű társakra akadt. Pedig aki ide bekerül, nincs sok oka a vigasságra.

Az idősök otthonát diliháznak titulálja, ahol az egyik gondozott a mosdóajtóig húgyozza a padlót, hiába mondják, hogy ezt a dolgot a mosdó ajtaján belül kell végeznie, és a másik, bocsánattal legyen mondva, az éjjeli szekrényre kakál.

Károly témát vált, egyszerűen megfeledkezik a varjakról, és plasztikusan fogalmazott képet fest rólunk, a kórterem közösségéről, mert annak néz bennünket, haveri közösségnek, akikkel lehet és érdemes a világ dolgait megbeszélni, lehet politizálni, kalandos idő- és földrajzi utazásokon részt venni. Valósággal habzsolja a mások történeteit, s ezeket maga is megtoldja, egy fényes epizódokkal színesített rongyos élet eseményeivel. Hozzá hasonló történetekkel egyikünk sem tud előhozakodni, pedig egy-két küszöb nekünk is megütötte azt a testrészünk, amelyet itt, a klinikán naponként vizitálnak, s ennek állapotát lepedőnyi kórlapokon regisztrálják.

Karcsinak a tulajdonképpeni vezetékneve nem az, ami a papírjain szerepel. Tiszteletben tartom a személyiségjogokat, ezért hallgatok az eredeti nevről. Katonatiszt apját háborús bűnösként az elsők között

akasztották fel. A vád – illő és kellő finomítással mondom – a keleti fronton nem megfelelően bánt a munkaszolgálatosokkal. Nem érezte magát bűnösnek, ezért nem menekült nyugatra. Itthon könnyen utolérték és elkapták, s ripsz-ropsz a bűnösök közé rakták. Ezért nem kedveli a kötélosztogatókat.

Az '56 utániakat sem. Sokat nem tud az apjáról, anyja is hallgatott ezekről a szörnyűséges dolgokról. Férje elvesztése után másodszor is férjhez ment. Fiának, Karcsinak is a nevelőapa nevét adták. A későbbi időkben próbálkozott eredeti nevének visszaszerzésével, gondolván, hogy az idő már begyógyította ezeket a háborús sérüléseket, de a hivatali emberek azt tanácsolták, hogy ne vegye vissza a kompromittált nevet. Ez ma sem ajánlatos.

Magam is vetek egy pillantást a platán alatti varjakra – még mindig ott szemelgetik a semmit –, az a gyanúm, hogy a mi időnkől csipegetnek ezek a madarak, ami nagy dolog, mert másképp nehezen telnének ezek a klinikai napok. Azon gondolkodom, hogy ha Károly, akire az egek annyiféle nyomorúságot küldtek, hogy a bibliai Jób is alig sorolhatna többet, szóval magamban azon morfondírozok, hogy ha Károly visszaváltatja az apja nevét, enyhültek volna-e átkos szavai, amelyeket azok felé röptet, akik az apját ilyen módon küldték a másvilágra? A történetből a Károly felfogásában nemzeti tragédia bontakozik ki. A háború utáni rendszer minden mozdulatát és minden társadalmi csoportot csak ezen a szemüvegen át képes látni.

Közben a kórterembe új páciens érkezik. Elegáns, fitt, középkorú férfi. Ki hinné róla, hogy daliás kinézése, fiatalos mozgása mögött milyen testi bajok bujkálnak. Amint elcsípi Károly véleményét az ország állapotáról és azokról, akik ennek az okozói, határozottan kijelenti, hogy ő szoci volt és az is marad. Mert „ezeknek” a mitugrász hapsiknak sincs programjuk, ezek sem tudnák, hogy mihez kezdjenek az országgal. Azt is említi, hogy ő művész. Ruházata után ítélve a sujtások műfajában alkothat, de senki sem kérdi, miben is örökíti meg a maradandó értékeket, mert a napi kormányzati politika szlogenjeinek újragargalizálása – nincs programjuk! – kedvét szegi mindenkinek.

Ezek lelki bajok. Testi bajai viszont színesek, váratlan fordulatokban bővelkedők. Természetesen mindennek az orvosok az okai, akik, ahelyett hogy első megjelenésére kivágták volna belőle a megromlott részeket, holmi gyógyszeres kezelésre, szugarazásra fogták, s eközben

elhatalmasodott rajta a baj. A proosztatarák megtámadta a veséket, a húgyhólyagból egy gyermekökölnyi maradt, a vesevezetékeket a két oldalára vezették ki. Most azért jött, hogy a vizelet közlekedését legalább egyirányúsítsák, bár azt mondják, hogy ez is egy bonyolult műtét.

Húsz-harminc percig ül a vetetlen ágyon, majd úgy dönt, hogy lévén péntek délután, hétfőig itt senki arra érdemes ember rá sem néz, és elmegy haza.

Nem szólunk, de mindannyian megkönnyebbülünk, mert érezzük, hogy Károllyal könnyen adódhatott volna összezördülés világnézeti különbségek miatt. Van, amikor az embereket a közös vagy hasonló baj sem hozza egy táborba.

Harmadik társunk, Sándor, amint történeteiből felfeslik, Kádár népéhez tartozik. Volt gépgyári művezető, sok Wartburgos és Trabantos története van. Moszkvai, lengyelországi, kelet-németországi kirándulások. És egy-egy gondolatkör lakonikus zárómondata: akkor jobb volt. – Igaz, hogy fiatalabbak is voltunk – toldja meg rezignáltan. Hát, természetesen, akkor nem vonszolta maga után a katéter porázán a húgyos zacskót. A nővérek hiába figyelmeztetik, hogy tűzné fel a házikabát belső oldalára a zacskót, mintha különleges élvezete telnék ebben a kutyasétáltatásban, törli a padlót a vizeletes zsákkal. Ha megtelik, úgysis eldobják – gondolhatja.

Sándor megértő, nem szól rá Károlyra, hogy szélsőséges történetei nem tartoznak éppen a hivatalos politikai kurzus fogalmi köréhez, mindegyre azzal a következtetéssel fejeli meg mondandóját, hogy Károlynak múltábat kell készíttetnie, meg kell tanulnia járni, s kiskertes családi házában, amely most távollétében az ebek harmincadjára jutott múltábat is elboldogul.

Szóba kerülnek az egykori, a nagy balatoni nyaralások is. A Trabant-hoz és a Wartburghoz ezek is hozzátartoznak. Azért ebbe az életvitelbe is befészkelte magát a kapitalizmus, mert amint meséli, Kelet-Németországba, Lengyelországba jártak csencselni, aztán, amikor Törökország felé is megnyílt az út, főleg cipőkereskedésbe fogtak. Az is előfordult, hogy minden eladott pár cipőn kétezer – nem mai értékű – forintot kerestek. Az volt a módszer, hogy az asszonyok a sok batyuval vámolásra jelentkeztek, ők, férfiakul az arany holmival gyanútlanul átsétáltak a zöld sávon. Repülővel is utaztak, a fiuk akkor

még kisgyerek volt, s amikor meglátott egy, a légtérben köröző gépet, azt kérdezte, miként férnek el majd abban a kicsi repülőben?

A csencseléses világból Károly sem maradt ki. A '60-as, '70-es években gépi hurkolással foglalkozott. – Akkor mindenki hurkolt, még Bozsik is – egészíti ki a történetet Sándor.

Én előbb nem értem a szót, valami hálózövésre gondolok, de aztán kérdés nélkül is érkezik a magyarázat: pulóvereket hurkoltak. Egyszerre még hatvanat is kivittek az NDK-ba, Lengyelországban is kelendő volt a portéka. Károly a hurkolásból vásárolta a kertes házat. Volt ott kacska, kecske, tyúk, minden, aminek egy külvárosi telken lennie kell. Sándor a disznókat hozza szóba. Mangalicát tartottak már akkor is, amikor még azt sem tudták, hogy mi a koleszterin. A Trabant kombinak a hátsó részét átalakították, beépítettek egy disznószállításra alkalmas ládát, s lementek a Jászságba, ott fele áron megvásárolták a süldőt, otthon felnevelték, egyiket eladták, s ebből a pénzből kihozták az utazást, a benzinköltségeket is beleszámítva, és a másik hízó árát, amely így tulajdonképpen ingyen röfögött az ólban.

A disznónevelés képbe hozza a konyhai dolgokat, az evést. Károly a kedvemért mondja el, hogy kivételesen ismert egy olyan román embert, aki Pesten élt, s nemcsak a neve volt Román, hanem a nemzetisége is az volt: román. De ettől függetlenül igen jó haver volt. Egyszer meghívta mititej evésre. Amíg ő leült a vendéglőben egy kupa bor mellé, addig a román Román bement a konyhára – a főszakácsot jól ismerte – elkészítették a mititejt. A csórékolbászt. Felséges volt. Egri bikavért ittak rá, amit Sándor fizetett.

Közben új páciens érkezik. Gyurit is több ízben és többféle nyavalyával műtötték. A férfiak átka: a prosztatata. Előbb lézerrel műtötték. Három napra rá kiúrták a klinikáról, hazament, s mintha mi sem történt volna, rohángált erre-arra, nagyobb dolgokat is megemelt. Ötvenkét éves, ereje teljében lévő férfi. Vérezni kezdett, újra megjelent a klinikán. Felvágták, elköttették a vérző ereket. Újra hazament. Volt két darab ujjbegynyi epeköve. Az epe begyulladt, műteni kellett. Ez a második vágás a hasfalon. Néhány napra rá megérkezett a szövettani vizsgálat is. Rák. Most azért van itt. Tizenkét éves lánya van. Fel kellene nevelni. Fél. Szörnyen fél.

Sándor legyint: – Fialat vagy, kibírod. És mintha ezek a súlyos szavak el sem hangzottak volna, folytatja az ételkészítési témákat – testes

férfi, lehet vagy százhusz kilós -, s mesélni kezdi az igazi gulyás receptjét. Marhahús - lábszárhús, vesepecsenye -, velős csont, zsírban üvegesre dinsztelt hagyma és zöldpaprika, gyökérzöldség, fokhagyma, paradicsompaszta, zöldségzöldje, karalábé, kelkáposzta, krumpli, csi-petke és vörös bor. Az örölt borsot és köménymagot majd kifelejtettem.

Gyuri, az új páciens is megfelelkezik a maga bajáról, ellillan a félelme, nagyokat nyelünk és nevetünk, témáinkba a körülöttünk sürgölődő nővérek is beleszólnak, s dicsérnek bennünket, hogy ez a kórterem nem úgy néz ki, mint egy siralomház, itt nincsenek kötekedő, faksznis, kákán csomót kereső betegek, s erre jön a műtős fiú, éppen értem jön, mert nevemen szólít, még egy pillantást küldök a mozdulatlan bádogvarjak felé, s amikor kérdezem a fiatalembert útban a mütő felé, hogy mi légyen az a művelet, amelyet rajtam végeznek, s aminek a rövidítése egy betűszó: TUR.

- Valami nem odavaló dolgok vannak a húgyhólyagjában, s azokat letúrják - váltja le az én felfogási szintemre a Trans Urethralis Rezekciót.

A KLINIKAI „TUR”-KÁLÁS

A TUR fogalmát, ha jobban odafigyelek, a műtétet megelőző orvosi vizsgálat során is megismerhettem volna. Dr. Rusz József osztályvezető főorvos ugyanis mielőtt némi papírokat aláíratott volna velem, alaposan kifaggatott egészségi állapotomról és életem problematikusabb egészségügyi csomópontjairól. A hazulról hozott papírjaimat átnézte, majd megvizsgált. Szívbetegség, vérzékenység, magas vérnyomás, ideggyógyászati ügyek, egyéb betegségek - trombózis, diabetes stb. - mind szóba kerültek - ezek többnyire negatív tételek -, még a közel negyven esztendővel azelőtti autóbalesetem is terítékre került, a bordatörések, végtagzúzódások. Ezek után számba vette az urológiai panaszokat: véres vizelet, vizelési és vizelettartási panaszok. A hólyagban malignus tumor gyanúját jelezték - erre utaltak a magammal hozott fotók és a kézdivásárhelyi kórház zárójelentése is.

Türelmesen elmagyarázta, mi a megállapított betegségem lényege, az orvosi beavatkozás módja, s melyek azok a rizikótényezők és szövődmények, amelyekkel a tervezett beavatkozás járhat. A műtétet gerincérezstelenítéssel végzik egy, a húgycsőn keresztül bevezetett endoszkópos eszköz segítségével. Ezzel eltávolítják a hólyagban lévő daganatos szövetet. A hólyagból „kitúrt” - maradjunk a műtős fiú

megnevezésénél – szövetdarabokat kiszívják és a hólyagot kimossák. A hólyagba katétert helyeznek el. Néhány napra.

Az én esetem különleges előző szívműtőtem miatt. Az emiatt esetleg fellépő rendellenességek – különböző szövődmények, véralvadék képződés, embólia, az idegek, erek sérülése, esetleg a hólyagfal kilyukadása –, melyeket újabb műtéttel lehet megszüntetni. Mindennek a vállalását aláírással kellett megerősítenem.

Az orvos barátságos, megnyugtató hangon közli mindezt, beszédének, gesztusainak olyan bizalomkeltő üzenete van, hogy részben semlegesíteni tudja a stresszes alapozású félelmeket, amelyek könnyen úrrá lehetnek a páciensen.

Ami engem illet, úgy tűnik, elég edzett vagyok a betegségekkel, műtétekkel járó pszichés megterhelésekkel szemben. De magamon is lemérhettem az óriási hangulatváltozást-váltást az iróniában és öniróniában bővelkedő kórtermi körülményekhez képest. Ez a familiáris atmoszféra, amint a műtősfű a tolókcocsiba ültetett, rögvést elszállt. Az Urológiai Klinikán egyébként is többnyire roncsemberekkel találkozni. A szenvedés, a félelem és reménytelenség lerí az arcokról. A férfiak, különösen ami urológiai betegségeiket illeti, prűdebbek, szemérmesebbek, mint a nők, amíg lehet, rejtegetik, titkolják a bajt. A férfiak esetében gyakorlatilag nincs tömeges rákszűrés. Magam is csodálkozva tapasztaltam, hogy amikor a klinikáról hazakerültem, s az érdeklődések özönében tizedszer is el kellett ismételnem, hogy mi történt velem, „mi a bajom”, akkor nem egy esetben kiderült, hogy az érdeklődőnek is voltak/vannak hasonló panaszai, s ezeken vagy már túl van az orvosi beavatkozások következtében, vagy még mindig reménykedik, hogy „magától elmúlik”.

A prosztatarák, talán a szó kellemetlen hangtete miatt is: hátborzongató. Aki ezzel a diagnózissal szembesül, illetve ettől szenved, vagy cinikussá válik, vagy „bepánikol”, apatikussá lesz, eltorzult arccal csoszog, a vizelettartási gondokkal küszködő ember testtartása jellemző rá. Különösen nehéz az a periódus, amikor a betegnek hosszabb ideig szüksége van kórtermi kezelésre, s naponként „élőben” láthatja, milyen sors várhat rá. Nekem, sajnos, volt alkalmam a kardiológiai és az urológiai klinikák betegeinek viselkedését egybevetnem, illetve magamon is tapasztalni, és mondhatom, hogy az előbbi pszichésen elviselhetőbb. Az is igaz, hogy szívinfarktus, vagy az ezt követő bypass

műtét/műtétek világosabb és értelmezhetőbb helyzet elé állítják a páciensst. Mondta is professzorom a korai felfedezésre és a megelőzés fontosságára célozva, hogy inkább infarktusban, „ágyban párnák közt” halni meg, mint prosztatatarákban.

Az ember önvigasztaló, tulajdonképpen önmentő ösztöne „termeli ki” betegségéhez, sorsához azt a lelki hozzáállást, hogy a hólyagdaganat, talán a már említett „jobb hangzás” miatt is kevésbé tűnik veszélyesnek, mint a diagnosztizált prosztatatarák. Különösen, ha van még remény arra, hogy a szövettani vizsgálat eredménye negatív lesz, megtévesztő kifejezéssel: a daganat „jóindulatú”.

Dr. Romics professzor, mikor a honi zárójelentést elolvasta és a több elemből álló filmcsomagot első találkozásunk alkalmával átnézte, az otthoni diagnózist megerősítve mondta, hogy szerencsésebb esetben a tumor csak a húgyhólyag nyálkahártyájába szűrődött be. A rosszabbik esetben a húgyhólyag szövetébe is behatolt. Ugyancsak otthonról tudtam, hogy az utóbbi esetében a húgyhólyag egy részét – a daganatos részt – vagy az egész hólyagot el kell távolítani. A családukban is voltak hasonló esetek, ezért titkolt borzongással gondoltam a rosszabbik változatra. Egy vékony reménysugarat az táplált, hogy a szívgyógyszerek – Plavix, Aspenter – miatt feltételezett vért a vizeletben viszonylag gyorsan észleltem, ezeket a gyógyszereket a kezelésemből kiiktattam és urológushoz fordultam. Romics professzor arcáról viszont, mikor a fotókat elemezte, nem sok jót olvashattam le.

Az endoszkópos vizsgálatot végző fiatal orvos egy megjegyzése viszont újabb reményt táplált bennem. – Ezt a műtétet otthon is el tudják végezni – mondta. – A bypass műtétem miatt klinikai körülményeket ajánlottak orvosaim – ismételtam a már begyakorolt szöveget. Az orvos egyetértően bólintott, és meglehet, fel is mentetett magában az afféle vád alól, hogy egy európai hírű professzort ilyen potomságokkal foglalkok le. Viszont az esedékes műtét helyszínének „lefokozása” – otthon is el tudják végezni – hártotta a gondolataimat átszövő veszélyérzetet.

A MŰTŐASZTALON

A műtős fiú a toloszéket behelyezte a tágas felvonóba. Majdnem kibuggyant belőlem, hogy mozgásképes vagyok, de eszembe villant, hogy néhány óra múlva már nem tudok a saját lábamra állni az altesti érzéstelenítés miatt.

„Fogadásomra” már helyben volt a mütös csapat. Romics professzoron kívül dr. Joós Lajos aneszteziológiai egyetemi adjunktus altatóorvost ismertem és dr. Béres Erzsébetet, a kardiológust. Az „ismerősök” jelenléte is megnyugtató volt, dr. Joós főorvossal már a kórteremben tisztáztuk erdélyi-háromszéki kötődéseinket. Döbbenetes dolgokat mondott kisborosnyói felmenői történetéről. Ő már Budapesten született, de a kiterjedt erdélyi Joós famíliából még most is annyian vannak „odaát”, hogy családja erdélyi útjai során nem kell azon gondolkodni, hol hajtják le a fejüket éjszakára. A család kisborosnyói, de a Monarchia idejében Erdély-szerre szétszóródtak, különféle állami-, bányafelügyeleti és egyéb tisztségeket töltöttek be. Ennek következtében Trianon után menekülniük kellett.

Nagyapját, Joós Eleket 1916. augusztus 30-án, a hadüzenet nélküli román betörés alkalmával végezték ki. 84 évesen lőtték agyon, mert vagyont védelmezni merészelt. Kisborosnyó egyébként a román határhoz közel fekszik, már a betörés első hulláma végigsöpört a falun. A családi emlékezet szerint miután agyonlőtték, a fejét is levágták, s azt úgy helyezték a koporsóba.

Damó Gyula kisborosnyói nyugalmazott igazgató kérésére utánanézett a történetnek, össze is állította a kisborosnyói Joós familia családfáját. A helybéliek úgy tudják, hogy nem a nagyapját, hanem egyik nagybátyját fejezték le, és 1944 őszén a másik oldalági rokonát lőtték agyon a bevonuló martalócok. A falusiak szerint a határban bujdosó német katonáknak küldött élelmet a Joós-portán szolgáló emberektől, ezt árulta el valaki, és emiatt kellett meghalnia. Ezt a rokont sem a szovjet katonák végezték ki.

Itt mondom el, hogy mütét után dr. Joós Lajos a kórterembe hozta nagyapja, Idős Joós Elek 1917-ben nyomtatott gyászjelentőjét.

„A jeles férfiú (...) a betörés második napján, 1916. augusztus 30-án, ellenséges katonagolyó által szíven találva, kiszenvedett.

Azt a szívet, amely egy hosszú életen keresztül családja, hazája és egyháza boldogságáért olyan önfeláldozóan dobogott, s amely annyi szegénynek és árvának könnyítette meg nehéz szenvedéseit – s annyi nemes áldozatban mutatta meg fennkölt gondolkodását, s már életében élő emlékoszlopot emelt nevének, kegyes alapítványaiban – azt a szívet, mely igaz emberré tette, s a köztisztelet glóriájával fényesítette meg munkás életét, s a mely a

váratlanul ránk szakadt oláh árulás veszélyével szemben egy percig is félelmet nem tanúsított: durva martalóc fegyvere töri össze s vet véget a szeretetben soha sem lankadó, s hitében és reményeiben soha meg nem szégyenülő életnek.

Az erős férfiúi kar, mely egykor hazája védelmében acélosodott, s majd lankadatlan munkában mutatta meg, miképp lehet vasszorgalommal, erős kitartással építeni családjá jövő boldogságának fundamentumát, s emellett mint lehet a közügyek szolgálatában – bár egyszerű körben – fényes nevet vívni ki és soha székely faja és magyar hazája felvirágoztatásában meg nem fáradni – az a kar és erős akarat: az emberi gonoszság által éppen akkor semmisítették meg, a midőn a megaggott Pátriárcha – bár övéitől elszakítva – magyar voltát meg nem tagadja s hosszú életén összegyűjtött javait s a közérdeket védelmezni próbálja! (...)”

Gyermekei, vejei és menyei megjelöléssel 17 név, 41 unokája és 11 dédunokája szerepel, valamennyien történelmi háromszéki és erdélyi magyar nevekkal. Damó Gyula tanító úr, kérésemre, az egyházi és községi nyilvántartásokból kiírta a kisborosnyói Joós család adatait. A felsorolásban 49 név olvasható.

Ma Kisborosnyón egyetlen Joós nevű személy sem él. A szomszédos nagyborosnyói Joós nevéek névrokonok.

Az ember mozdulatlanul fekszik a klinika intenzív osztályán, mert a gerincvelőbe befecskendezett érzéstelenítőszer miatt ez az orvosi utasítás, és nincs halálfélelme, mert az olyan műtétben, mint amilyenen most átesett, „nem szokás” azonnal belehalni, és azon medítál, hogy egyetlen székelyföldi magyar család közel 120 tagjából egyetlenegy sem található a szülőfaluban, Kisborosnyón.

A klinikai kórteremben is megrögzött optimistaként találok két fogódzót, amelybe belekapaszkodva áthúzzhatjuk magunkat még a magyar história újabb meg újabb kerítésein: dr. Joós Lajos alig palástolta rosszalló meglepetését, amikor kibuggyant a kérdés a számon, hogy ki kutatta és ki állította össze ezt a terebélyes családfát?

- Mindenki ismeri - felelte -, számon tartjuk egymást. És ekkor mondta, hogy annyi Joós rokon él még ma is Erdélyben, hogy ottani útjaik során nem kell szállodát keresniük. Optimizmusom másik fogantyúja az, hogy ha valaki, mint dr. Joós Lajos és gyerekei már első- és másodgenerációs erdélyiként szülőföldjüktől távol születtek, és

erdélyi gyökereiket mégis ilyen mértékben és mélységben képesek ápolni, akkor még nincs veszve végleg minden. Nincs, mert számon tartjuk egymást, és nem az ilyenféle emberek közül kerültek ki azok, akik 2004. december 5-én bennünket, erdélyi magyarokat az elszakított nemzetrészek többi magyarjaival együtt maguk közül kitagadtak.

Joós doktorral nem közlöm, de mikor elmondja, hogy családjában mindenki számon tartja egymást, meglibbent valami szégyenérzet-féle. Itthon éveken át kísérleteztem azzal, hogy a gyászjelentő-készítés nemes hagyományát újratereptsük. A csernátoni tájmúzeumban több köteg régi gyászjelentőt őriznek. Magam is sokat cikkeztem mindenféle lapban ebben az ügyben. Mérsékelt eredménnyel. Találkoztam olyan esetekkel, hogy azért nem fogalmaznak gyászjelentőt – ami a 19. század derekától errefelé egyben a családok genealógiája is volt –, szóval azért nincs ma gyászjelentő, mert sok-sok családfa hajtásán máshonnan oltott ágacsok is vannak.

Botorság emiatt családjaink egész múltját a semmibe veszni hagyni. Képletesen szólva, Árpád apánk óta – s hát még azelőtt! – hányféle néppel keveredtünk! És mégis megmaradtunk annak, akik vagyunk. Pontosán amiatt, mert gyászjelentőt nem nyomtattak ugyan, de írták krónikáikat, a lustrákat, később vezették az egyházi nyilvántartásokat, s az egyszerű emberek szájáról szájra hagyományozták, hogy – elnézést – ki kinek a fia-borja?

KITERÍTVÉ A MÚTÓASZTALON

Az urológiai műtő bejáratánál sürgölődő zöld formaruhás sokaságról az is eszembe jut, hogy a zöld a remény színe. Meg az, hogy „átkos” évtizedei alatt a román kommunista hatalom a zöld színt a magyar nacionalizmussal azonosította, és „ideológiai harcba” bocsátkozott ellene. A Kárpátok Géniuszának végnapjai felé közeledő években a megyei ideológiai titkár, miközben jóváhagyta valamilyen plakát, szórólap szövegét, a lapszélre minden esetben felvezette azt a szöveget – szabad fordításban írom –, hogy „kinyomtatható, a zöld szín kivételével”. Romániában a magyarok között évekig beszédtema volt, hogy Bukarest unalmas reklámrengetegének modernizálására magyar szakembereket kértek föl. Ezek látván a kék meg a piros színek egyeduralmát, a feliratok és plakátszövegek sötét betűtengerét a zöld

szín bevezetésével próbáltak lazítani az egyhangúságon. Hatalmas botrány kerekedett belőle és a cégtáblákat kicseréltették.

Mielőtt betolnák a műtőbe velem a szekérkét, talán a félelem hívja elő belőlem ezeket a történeteket. A zöld formaruhák ösztönösen elterelik a figyelmemet a diagnosztizált hólyagtumorról, s a politika rákfenéjének emlékei tolnak elő. Benn a műtőben a műtőasztalhoz tolnak és átültetnek, majd felfektetnek egy nőgyógyászati asztalra, lábamat V-alakban szétterpesztve a két tartókarra helyeztetik – iskolás koromban tornaórán végeztek ehhez hasonló gyakorlatot –, majd orvosaim, más-más szereposztásban, sorra-szerre mondják, hogy most milyen műveletet végeznek, mit fogok érezni vagy éppen mit nem fogok érezni. A gerincvelőbe fecskendeznek injekciós tűvel, bőrömön érzem, hogy több ponton is. Nem fáj, de nem is kellemes. Próbálok nyugodt maradni, „megjátszom” a férfias tartást. Tudom, mert közölték, hogy a zsibbasztás hatása három óráig tart. Ebben annyi a „vigasztaló”, hogy akkor a műtét sem tarthat tovább. Ha csak valamilyen komplikáció elő nem adja magát.

A tulajdonképpen műtétet nem is érzekelem. Romics professzor végzi az operációt. Folyamatosan beszél. Az erdélyi páciéntúrából idéz fel személyiségeket, akik ültek valaha vagy nem is olyan régen ebben a műtőszékben. A listán több ismerős is szerepel. Neveket a diszkréció miatt nem említek. De beszél olyan régi barátomról és erdélyi ismerősömről, akit Háromszéken több éven át kalauzoltam, a hegyeket, erdőket jártuk együtt, vadvizekben pisztrángásztunk, mindez alkalom volt férfias, intim dolgok kibeszélésére is, de azt soha nem említette, hogy neki prosztata vagy húgyhólyag problémái lennének. A professzor rögtönzött előadásait nem szakítom félbe, nem kommentálok, csupán jelzem néha azt, amit valószínűleg sejt vagy tud, hogy éppen jó ismerősömről, barátomról, közös közéleti szerepvállalásaink személyiségeiről van szó.

Dr. Romics Imre professzor internetes honlapját már itthon átnéztem. Jelenlegi pozíciói, tudományos képzettsége és tudományos fokozatai, díjai, szakmai kitüntetései, tudományos társasági és bizottsági tagságai, tucatnyi orvosi szaklap szerkesztőbizottsági tagsága oldalakon át sorolható. Ezekről a dolgokról sem műtét közben, sem ezután szó nem esett. Mint érdekességet jegyeztem meg, hogy 17 könyv, 67 könyvrészlet szerzője, publikációinak száma jóval meghaladja a három-

százat, előadásai pedig a fél ezret. Úgy tudom, mondtam már, hogy az én műtétemre is egy isztambuli és egy linzi szakmai konferencia közti időszakban került sor. Olvastam, hogy 2004 óta a Gróf Mikó Imre Alapítvány kuratóriumának is tagja.

Én Sepsiszentgyörgyön a Székely Mikó Kollégiummal szemben éppen a Gróf Mikó Imre utcában lakom. Egyszeriben ráérezek az érdi születésű professzor Erdély-szeretetének egyik érzelmi összetevőjére.

És akkor, az erdélyi kultúrtörténeti érzéstelenítés után, felemelkedve közli: kész.

Később, hazabocsátásom napján a zárójelentésben olvasom, hogy miközben mi Romics professzorral képzeletben közös erdélyi ismerőseinkkel randevúztunk, mit végeztek velem. „...*spinális anesztéziában cystoscopiát végeztünk és a trigonum bal oldalán, a bal oldalfalon papilláris szerkezetű tumort igazoltunk, melyet teljes egészében transurethralisan rezekáltunk. A hólyagban ezen kívül enyhén bullózus területeket láttunk, onnan biopsiát vettünk. Az urográfia jobb oldalon is tágabb uretert mutatott, az endoscopos kép ureterokele okozta pangásra utalt, ezért a jobb szájadékot is megrezekáltuk. Eseménytelen postoperatív szak...*”

„(...) Szövettani vizsgálat eredményéért és az ettől függő további urológiai teendők megbeszélésére, telefonos időpont egyeztetés alapján jelentkeztek.”

Szóval hátravan még a feketeleves. Romics professzor immár a kórteremben mintegy bátorításomra megjegyezte: ilyesmit nem szoktunk a paciensnek mondani: az első vizsgálat után ennél rosszabbra számítottam.

A SIRALOM VÁRÓTERMÉBEN

A szövettani vizsgálat eredményére két hetet otthon kellett várakoznom. Ez az időszak, amennyiben alávetem magam a sok helyről érkező érdeklődésnek, egészségi állapotomat meghatározni magam sem tudó magyarázkodásban telt volna el. Személyes megkeresések, telefon, internet, közvetett érdeklődés, mind körém sűrűsödött volna, amennyiben hagyom.

Orvosom diagnosztizálása és tényszerű közlései alapján három helyzetre készítettem fel magam. Ezeket internetes utánkereséssel is erősítettem. A legszerencsésebb az lenne, ha a tumor csak a nyálkahártyába szűrődött volna be, s ha a szövettani vizsgálat negatív lenne, azaz nem találnának rákos sejteket.

A második változat az, hogy a tumor a hólyag szövetére is áttérjedt. Ebben az esetben csak a kés segít. Vitos főorvos Kézdivásárhelyen erre célzott, amikor egyik variánsként arra készítette fel, hogy ilyen esetben a hólyag egy részét el kell távolítani. A hasfalat elég nagy vágással fel kell metszeni, a daganatos részt ki kell vágni és utólag, rendszeres ellenőrzéssel nyomon kell követni, hogy van-e további sejtburjánzás.

A harmadik változat a legrosszabb: ki kell metszeni a húgyhólyag egészét. Prostatától, mindenestől. A vizelet ürítését ki kell vezetni a hasfalon. Ez kényelmetlen, pszichés zavart is okoz, bizonyos munkavégzésben akadályoz. Megnyugtatósnak szánta, hogy még így sincs veszve minden. A legnagyobb baj az, ha hólyagon kívüli szövődmények, azaz áttételek is vannak már. Példákat nem kellett mondania, legjobb barátaink egyikét nemrég temettük, később felismert prosztatarák következményeként a csontjaira, tüdejére áttérjedt rákos megbetegedés következtében beálló halála miatt. A polihisztorként is számon tartott közéleti ember elvesztése sokakat érintett. A nekrológ megírására a lapnál engem kértek föl, hisz jóbarátok, eszmetársak voltunk, rengeteg magyar vonatkozású történeti, helytörténeti, néprajzi, földrajzi ügyet, szobrok állítását csináltuk együtt. Vitakoztunk is sokmindenen és sokat. De mindig valamilyen közös ügy szolgálatában.

Nem mondtam senkinek, de a nekrológot úgy írtam, mintha a magamé is lenne. Valószínű ezért sikeredett olyanra, hogy a temetés után tízével kerestek meg, és úgy éreztem, mintha az én hozzátartozóimnak részvétüket fejeznék ki – miattam. Mondtam is többeknek, amikor a saját bajaimat összefoglalva kérdéseikkel kibányászták belőlem, hogy úgy írtam, mintha a saját nekrológom lenne. Viccnek szántam, a humor mezébe öltöttem ezt az alkalmi bölcsességet, de mindegyre eszembe jutott a közhely: minden viccnek fele való.

Számomra az írás mindig is menedék volt. No meg „terepezés”, természetjárás. Most is. Az utóbbit a vizelettartási gondok zavarták. Ezért útjaimat eleve úgy terveztem meg, hogy előre tudtam, valamilyen ürüggyel hol és mikor állítom le a kocsit. Előfordult, hogy az egyik háromszéki tanúhegyre, az Óriáspince-tetőre azért hajtottam fel, hogy abban az év- és napszakban is legyenek fotóim az ottani panorámáról. Közben néhány riporttémába is belebotlottam, mert számomra tulajdonképpen minden az írásbelizés témájává válhat, a szénásszekérről lehulló fűszál is. Olvasóim, akik bajaimat részben ismerték, azt hitték,

hogy makkegészséges vagyok, mert másképp hogyan mászkálnék az egészséges embert is próbára tevő helyeken? Ha hosszabb időre el kellett utaznom valahová, akkor is annyi írást hagytam hátra, hogy azt hihették: folyamatosan itthon vagyok. Közeledett viszont a félve várt nap, amikor megtudhatom a szövettani vizsgálat eredményét. Ezt dr. Romics professzor személyesen akarta megbeszélni velem, s a teendőkben vele kellett megállapodni. Ezért egy telefonon egyeztetett időpontban harmadszorra is Budapestre utaztam. A titkárnőjénél faggatóztam, hogy mit vigyek magammal. Megjátszottam – nem volt ez gond –, hogy fogalmam sincs, mit kell magammal vinni. Az eddigi zárójelentéseket mondta, holott engem az érdekelt, hogy „kés alá” kerülök-e, vagy szerencsésebb esetben kapok még némi haladékot? A kérdés fölösleges volt, mert Romics professzor figyelmeztetett: a titkárnővel csak a programozást tudom egyeztetni, a szövettani vizsgálat eredményét Zsuzsa asszony nem ismeri.

Vettem hát újra a „fekete dobozt”, amely már degeszre telt mindenféle papírokkal. Ebből a szívműtétemre vonatkozó, lényegtelennek vélt papírokat, CD-ket félretettem. Feleségem megtömött egy kerekcsőrös bőröndöt: pizsamák, alsóneműk, törülközők, házikabát, papucs, minden, ami egy hosszabb klinikai elfekvéshez szükséges. Mindannyian fel voltunk készülve ugyanis, hogy a már hónapokkal azelőtt és az itthon is jelzett műtét valamelyikére sor fog kerülni. A leoptimálisabb variánsra, mi szerint a TUR műtét is elegendő egyelőre, egyikünk sem számított. Egyezségünk szerint vonattal utazom. Rokonaim várnak rám a budapesti pályaudvaron, s ha majd a klinikai kezelés után szállítható állapotban leszek, a vejem utánam jön Budapestre.

Az utazásra olvasnivalót is vittem magammal, amire aztán ismét nem volt szükség, mert a fekvőhelyes kocsiban egy fiatalasszonnyal együtt utaztunk. Amint kiderült, sepsiszentgyörgyi, méghozzá egészségügyi, Esztergomban van férjénél, most első gyermeküket várják. Nővér a kórház belgyógyászati osztályán. Beszéde, hangképzése bő tíz év után is tipikusan alsó-háromszéki. Mély, öblös „a” hangokat ejt, sűrűn használ tájszavakat, észjárása is itthoni. Nem is akar rászokni az ottani beszédre, s azt is megszokta, hogy „idegen voltát” rögvest felismerik. Közel van a szlovák határ, sok munkavállaló jár át Esztergomba, s emiatt sokan nem „románozzák” és „oláhozzák”, miután meghallják, hogy beszél, hanem „a szlovák nővérként” emlegetik.

Beszélgetésünkéből kiderül, hogy örökös honvágy kínozza. Főleg az étkezési szokásuk, a „főztjük” idegen. Mindent túlfűszereznek, az egytál ételek inkább paprikásnak, pörköltnek nevezhetőek, és ezt gyakran találják. Az anyósa főz. Erővel is próbálta rákapatni magát ezekre az ételekre, eszik is, de a honi ízeket semmi sem pótolhatja. Most is azért olyan nehéz a bőröndje, mert tele van hazai étellel. Szalonnával például. De még mititejt is visz a férjének, mert az ura ezt nagyon megszerette. Erről jut eszébe, hogy a csórékolbászt hűtőbe kellene tenni, szól is az utaskocsi vezetőjének, aki az üzletlánci csomagolású műanyagtálcát készségesen behelyezi a hűtőbe. Közben édesanyja telefonon keresi, még reggel, érkezésünk előtt is figyelmezteti, hogy aztán a mititejt nehogy a vonaton felejtse.

Dehogy felejtí, a kalauz udvarias, a vonatjeggyel együtt, mint egy pincér, a tenyerén hozza a tálcát, a nővért az állomáson a férje várja, aki utánajött Esztergomból.

A várandós asszony – úgy emlékszem Enikő – miután kikaszálódott a fülke ajtaján, a táskájából egy zsebnaptárt vesz elő és átnyújtja nekem. – A csiksomlyói kegytemplomban is jártunk – mondja –, vegye ezt a Mária-képet és meglátja, meg fogja segíteni.

Valami jóleső érzés kezd zsi bongani bennem, mert arra gondolok, hogy ezt a Mária-képet bizonyára leendő gyermekének védelméért vette magához. Mondta is azelőtt, hogy abban reménykedik, hogy a gyermek majd feledteti-oldja gyötrő honvágyát, s az édesanyja is megígérte, hogy immár nyugdíjas és segítségére lesz.

Utazás közben meg kellett kérdeznem, hogyan került Esztergomba, ahol tíz év múltán sem tudta az életet igazán megszokni? Meglepetésemre azt mondja, hogy munkát keresett és talált is – Sepsiszentgyörgyön végezte a nővérképzőt –, s internetes játékok, partnerkeresés közben akadtak férjével egymásra. Kezdték egymás iránt érdeklődni, több üzenetet is váltottak, majd megegyeztek egy találkában is. És házasság lett a vége. Már nem volt túl fiatal, amikor férjhez ment, az első gyermek is azért késik, de még van idő, hogy testvérkéje is legyen. Távozáskor, mint valami forgalmista a kerek táblával, amellyel a szerelvényt elindítja, a Mária-képpel intek utána, s már a férje karjából visszanezve mondja: – Meglátja, a Szűzanya meg fogja segíteni!

A ROMLÓ VAKOLAT S AZ ÉP TÉGLAFALAK

Romics professzort valami komplikáció miatt műtétre hívták. Várokunk. Percek múlva ékezik, szinte percnyi pontossággal a velem egyeztetett időpontra. Egyenesen felém tart: jöjjön, mondja, maga érkezett a legmesszibbről. Ez a kórszövettani lelet másolata – mondja, és átnyújt két ív papírt. Nincs is idő rá, de nem is merek belenézni. A professor folytatja: második műtétre nem kerül sor. Fellelegzem. A té nagyságához képest az az ostoba apróság jut eszembe, hogy rokonaim tanácsára csak a „fekete dobozt” hoztam magammal az egészségügyi leletekkel. Milyen nevetséges lenne, ha most az inggel, gatyával megtöltött bőröndöt vonszolnám magam után a klinika folyosóján. Arcomon derű suhanhat át, mert Romics professor szeme is barátságosan villan. Milyen könyveken dolgozik? – kérdezi váratlanul. A klinikai témából kibillenve zavartan mondom, hogy van egy nyomásra előkészített könyvem, címe *Ablak Erdővidékre*. Az idén hármas Benedek Elek évforduló van – mondom, de eszembe villan, hogy ilyen mesékkal ne lopjam az idejét. Van egy, ugyancsak nyomtatásra előkészített könyvem, *Halak, vizek, sziklaszirtek* a címe. Ez a természethez kötődő élményeimre alapozott írások gyűjteménye. És az észak-amerikai utamról is van egy útikönyvem: *Erdélyiek észak-amerikai portyán...*

– Hány éves is? – kérdezi.

Mondom.

– Maga még fiatal.

Erre felnevetek.

– Még sok könyvet fog írni. De utókezelésre lesz szüksége. Ezt otthon is el tudják végezni. Injekciók, időnként hólyagtükrözés. Vitos doktorhoz megy továbbra is: Ő küldte hozzám.

Bólintok.

– Írok neki levelet – és máris diktálja az asszisztensnőnek a szöveget. – Figyeljen rám – folytatja –, az eredmények rosszindulatú daganatot mutattak ki. Ezt a daganatot kikapartam. Tágítottam a beszűkült vesevezetéken is. Ezzel megszüntettük a vizelet pangását a vesében. Próbálom érzékeltetni, hogy miről van szó, milyen az állapota. A betegség még csak a „vakolatot” érintette. – A falra mutat. – A „tégglák” még épek. Amíg ezek épek, addig nincs nagy baj. Az utókezelést Vitos doktor elvégezheti, az injekciókat egy nővér is beadhatja. Gyógyszere-

ket is írhatnék fel, de külföldiként ezekért fizetni kell. Otthon tudni fogják, milyen gyógyszerre van szüksége.

Nem hálálkodtam, de feltettem a kötelező kérdést: mivel tartozom?

- Semmivel - felelte. - Most csak beszélgettünk.

Megismételtem a múltkori erdélyi meghívást az Ojtoz-völgyébe. Bólintott. És én fogtam a „fekete dobozt” s kihátráltam az ajtón, s a klinika patinás épülete, a terem méretű folyosó urológia-történeti kiállítása a sokféle kellemetlenség és félelem után szépnek, szanatóriumi hangulatúnak tűnt.

- Jó lenne találkozoznunk még - mondta a vargyasi főnővér, aki szintén megkeresett. - De ne itt - fűzte hozzá hirtelen. - Maga úgy írt rólam, hogy otthon „sztárt” csinált belőlem. Édesanyám nagyon boldog volt, azonnal küldte a lapot. Pedig interneten itt is olvassuk.

Kinn, a szanatóriumi hangulatú parkban még mindig ott voltak a féllábú Károly, kórtermi társam bádogvarjai. Amíg azokat látjuk, hogy nem repültek el, addig nincs végzetes baj. S addig sincs, amíg egy Mária-képpel is segítenek, ha teljes felépülésünkön nem is, de túlélésünkön feltétlenül.

UTÓKEZELÉSEN

Utókezelésre ismét a kézdivásárhelyi kórházhoz, dr. Vitos Attilához járok. Budapesten az Urológiai Klinikán dr. Romics professzor a műtét utáni utókezelést részletező hivatalos irat mellé a kézdivásárhelyi urológus főorvosnak személyre szóló levelet is mellékel, amelyben a kezelés módját és az alkalmazott gyógyszert írta elő. A gyógyszer beszerzése körül itthon bonyodalmak keletkeztek. Romániában még nem alkalmazzák azt a kezelést. Vitos főorvos végigtelefonálta az urológiai szakismeretségi kört, majd a Romániában is használatos gyógyszer beszerzését ajánlotta. Ez is méregdrága „méreg”, de itthon a biztosító finanszírozza majd a hatalmas összeget.

A gyógyszerek beszerzése külön kálvária. Ez a feleségem tiszte. A hónap utolsó napjaiban beadja az egészségügyi könyvecskét a háziorvos asszisztensnőjéhez, aznap délután vagy másnap a recept után megy. A váróterem mindig zsúfolt, tele türelmetlen betegekkel és ezek hozzátartozóival, akik rossz szemmel nézik, ha valaki soron kívül surran be az orvosnőhöz, akkor is, ha mondja, csak egy már megírt receptet vesz át. Aztán irány a gyógyszertár. Újabb sorok, és ott már

kötelező sorállás. Szerencsére ismerik, gyorsan kiszolgálják, ha nincs meg az a gyógyszer, mint a mostani esetben is, amelyet az urológiai utókezelésre írtak fel, akkor másnapra már beszerzik. Futár hozza.

Szóval újra Kézdivásárhelyen vagyok. Vitos főorvossal a kórház udvarán szaladunk össze. Azonnal betessékel az urológiai osztályra, üres kórtermet készített elő, ahol a katéteres hólyagfeltöltés után legalább egy órányi időt kell töltenem. A feltöltés művelete nem annyira fájdalmas, mint amennyire kellemetlen. „Túl kell lenni ezen is” – játszom a határozott férfit és a fegyelmezett beteget.

Az orvos mindenféle civiltörténettel tereli el a figyelmemet a katéteres kellemetlenségről, ami sikerül is, azon veszem észre magam, hogy jókedélyű beszélgetésbe keveredtünk. Meghallgatom a viselkedési utasításokat, azt, hogy mennyi ideig maradjak hanyatt fekvve, majd forduljak erre meg arra az oldalamra, és sétáljak is, hogy az orvosság „bejárhassa” a hólyag teljes belső felületét.

Aztán magamra maradok. Az orvosnak ebben az órában a műtőbe kell mennie, ahol a műtésre előkészített beteg várja.

Mégsem vagyok magamra, mert a szomszéd kórteremtől egy függöny választ el, ahol két műtét utáni lábadozó beteg beszélget. Idősebb férfiak – egyiküknél a prosztataműtét után egy idő után újra elzáródott húgyút, s ahogy mondja, az ebben képződött „köveket” kell kipisilnie. A másiknak – Gyurinak – a fél veséjét kellett eltávolítani.

Mindezt későbbi megismerkedésünk után tudom meg. Most a függönyön áthallatszó beszélgetésből az életútjukkal ismerkedem. Mindketten világlátott emberek. Már az átkosban is jártak a határon túl.

Sándor az NDK-beli élményükről beszél. Fő téma – az urológiai klinikán vagyunk – a sör. A német sör, amely az itthonihoz képest szuper minőségű volt és végtelenül olcsó. A finom söröknél jobban csak az lepte meg, amikor egy fél márkányi pénzt baksisként a pincéernél akart hagyni, de az utána rohant, s a vendéglő ajtajában visszaszámolta a pénzt.

Ez még abban az időszakban volt, amikor Sepsin, a Sugás vendéglőben az értelmiségiek asztalánál Géza, a kedvenc pincérünk, mikor a számlát írta, mindig hozzábiggyesztette: „plusz a mai dátum – de szerencsétek van, ma olcsón megússzátok, mert ma még csak elseje van, messze még a hónap vége”. Persze játék volt az egész, Géza nem a mi zsebünkön akart meggazdagodni.

A függöny mögötti „félvesés” férfi is világot látott ember. Előbb Nyugat-Németországban dolgozott muzsikusként. Csodálkozva hallgatom, milyen szakszerűen és mekkora jártassággal ecseteli a kinti életet. Alsóháromszéki nyelvjárásban beszél a szakma titkairól, a repertoárról, az itthoni zenei viszonyokról határozottan rossz a véleménye. Persze a kereset is szóba kerül. Az „átkosban” a bukaresti ARIA bonyolította le a művészek külföldi szerződését. Ez a hivatal közvetítette. A pénzt is ez zsebelte be. Adott a klienseknek egy itthoni fizetésnél valamivel nagyobb összeget. Ezért nem érdemelte volna meg kimenni, de a baksis, az a zsebükben maradt. Még a romániai forradalmat is „kinn” élte meg. Hatan voltak, s mondták is a szálloda és a vendéglő tulajdonosának, hogy most mitévők legyenek, mert ők többet nem akarnak román állami cégnek keresni. Otthon forradalom van, indulnak haza. A főnök nagyon egyszerűen oldotta meg a válságos helyzetet. Azt mondta: én nálatok nélkül nem tudom működtetni a céget. Annyi változás lesz, hogy nem az ARIA-nak utalom át a pénzt, hanem a ti markotokba adom. Közvetlen.

Nos, ezután szépen kerestek.

A beszédtema aztán árnyalódik a zene ürügyén, s a nőkre terelődik a szó. Ez tipikus kórházi téma, különösen az urológián, az éhes disznó makkal álmodik alapon. Gyuri szerencsésnek tartja magát, hogy ő akkor még nem volt nő. Ez azért szerencse, mert hat hónapon túl egyetlen fehérnép sem tud meglenni férfi nélkül, s itthon, ha nem is kurvul el az asszony, de kapcsolatot épít, s diszkréten félrelép. Ami természetesen valamiképpen mindig a távolban lévő férj tudomására jut, s amikor hazajön, vagy már a távollétében kezdődnek a kölcsönös szemrehányások, mert az asszony is sejti, hogy olyan hosszú ideig a férfi sem tartóztatta meg magát. Aztán szétmennek a házasságok.

Neki, legényemberként ezen nem kellett átesnie.

Órányit fekszem egymagamban, tervszerűen fordulok egyik oldalamról a másikra, s hallgatom a Sándor és Gyuri nőkről, férfi és női viszonyokról szóló történeteit. Kiderül, hogy több közös ismerősük van, azoknak a nőügyeit részleteiben ismerik, pikáns történeteket hallhatok. Nem vagyok prúd ember, de ha ez a téma ekkora teret kap ennyi polgártársunk életében, akkor bennünk, újságírókban egy teljesen hamis kép él a világról, amelyben élünk.

Érdekes, hogy a kórházban az ital és a nők után az élni akarás a következő téma. Gyuri mondja, hogy ő arról, hogy a fél veséje el van rohadva, semmit sem tudott. A szív tájékon voltak fájdalmai, ezért szívgyógyszereket szedett, mindenféle népi szív kúrálási módot kipróbált, aztán amikor a vizeletében észrevette a vért, akkor orvoshoz ment. Addig vizsgálták, hogy mi a baja, hogy kilenc kilót soványodott. Olyan lett, mint a deszka. És a végén kisült, hogy a vese okozza az egészet, s ha azt el nem távolítják, akkor ez végzetes lehet. Erre azt mondta: doktor úr, ha maga úgy látja, hogy e nélkül a műtét nélkül megdöglöm, akkor tegye velem azt, amit kell. Én alávetem magam a műtétnek. És tessék, most úgy érzem magam – mondja –, hogy itt a kocsim a kórház udvarán, azonnal be tudnék ülni és mehetnék haza. De nem teszem, mert még a cérnát nem szedték mind ki a varrásból.

– Én élni akarok és élni is fogok – jelenti ki –, én olyan erős akaratú vagyok, hogy ezt is túlélem. Soha nem voltam beteg. Olvastam róla s láttam a tévében is, hogy fél vesével még sokáig lehet élni.

Sándor, a szomszéd hallgat. Sejttem, hogy neki többféle baja volt. (Két szívinfarktus, prosztatagyulladás.)

A betegségekből az orvos témára vált a beszélgetés.

Ez felette érdekes. Gyuri mondja, hogy végigtelefonálták és érdeklődtek – klinikákat, kórházakat nem mondok – a hazai világ felét. Ezer eurón alul szóba sem állnak az emberrel. A lánya Budapesten él, végigjárta ott is a szent szert, s azt mondta: édesapám, a legtöbb helyen azt mondták, hogy van otthon elég kiváló orvos. Ott van Vitos doktor, aki megjárta Svájcot, volt Magyarországon, keresse meg őt. Itt, Magyarországon egy ilyen műtét egy kocsi árába kerül. Hogy megértse, nemcsak a pénzről van szó, hanem a szakértelemről is. Én veszek magának egy kocsi. Keresse meg Vitos doktort.

A kocsi meg is vette – folytatja –, itt van az udvaron, akármikor beleülhetnék. Vitos doktor úrnak a szakmában nemcsak a neve jó, hanem maga is jó ember. Közvetlen. Figyelje meg, hogy az arca milyen megnyugtató. Ez a betegnek nagyon fontos. Bízni kezd nemcsak az orvosában, hanem önmagában is.

Erre cseng a kabátom zsebében a mobiltelefon.

– Van valaki a szomszédban? – kérdezi Sándor.

– Van egy úr – feleli Gyuri. – Most jött, nemrég.

Hosszú telefonálásba kell kezdenem, amiből kiderül a kilétem és sokminden egyéb. A függöny mögött a szomszéd kórteremben beáll a csönd.

Kopogok az függönnyel takart ajtófélfán és átmegyek ismerkedni hozzuk. Ismernek. Olvasnak. Szinte sajnálom, hogy társalgásunkat félbe kell szakítanom, mert számomra már rég lejárt a gyógyszeres kezelésre kiszabott idő.

Beszélgetünk. Egymás társaságának örvendezve mondja Gyuri, a zenész, hogy műtét előtt olyan kórteremben volt, ahol egy izgága, raplis vénember mindenkivel kötekedett, a nővérekkel is, neki semmi sem tetszett. Rossz volt a hangulat. A betegek idegesek voltak, türelmetlenek. Ő sem bírta sokáig, s amikor vizitre érkezett Vitos főorvos úr, mondta neki, hogy ő abban a társaságban megbolondul. Az orvos mosolygott, nem szólt semmit, nem hordott le senkit, aztán jöttek a nővérek s mondták, hogy melyik kórterembe menjen át. Mert a legfontosabb az, hogy az ember jól érezze magát.

Akaratomon kívül két óráig tartott a kúra, amelynek fele idő is megfelelt volna.

Egészséges gondolkodású és lelkületű emberek között még a kórház, a félelmetes ispotály is klubba, kaszinói hangulatúvá válhat.

PÁLINKAFŐZŐ-BAJNOKSÁG BÉCSBEN

Érik az embert meglepetések: a Destillata (Bécs, Ausztria) nemzetközi párlatversenyen 13 ország 188 pálinkafőzdéje közül összesített versenyben a győztes – no, ki lehetett? – természetesen magyar. (Hátha még a pálinkaivást is mérték és értékelték volna, s erre beneveznénk, akkor mi, székelymagyarok bizonyosan számíthatunk volna több nagydíjra.) No, de folytassam a magyar pálinka diadalmenetét: a 18. alkalommal megrendezett párlatversenyen, amelyre Argentína, Ausztrália, Ausztria, Görögország, Hollandia, Magyarország, Németország, Olaszország, Svájc, Svédország, Szlovákia, Thaiföld és Új-Zéland nevezett be, a nemzetközi zsűri *Az év főzdéje, 2009* aranyfokozatát az Agárdi Pálinkafőzdeinek ítélte, s *Az év főzőmestere* Vértes Tibor, a főzde egyik tulajdonosa. Ő tehát a világ legjobb pálinkafőző mestere, s ami természetes is, a kóstolást is szakmai szinten műveli. „A Destillata történelmében negyedszer kerül nem Ausztriából származó főzdehez ez a cím – állapította meg Wolfgang Lukas, a Destillata verseny

igazgatója –, és idén első alkalommal viheti el magyarországi mester-műhely ezt, a szakmában világbajnoki éremnek számító díjat.” A Destillata-érmekből 96 került Magyarországra, ebből négy *Az év pálinkája*, öt arany-, 32 ezüst- és 55 bronzérem. Ezt mindössze hús magyar főzde csurgatta haza, szemben a 101 ausztriai benevezővel, akiknek a díjakból idén csak csepegtettek. Végre valami igazi magyar és magyaros diadalról is beszélhetünk, amely azt is jelzi, hogy a jelenlegi kormányzati szervek még nem kavartak bele a cefrébe. És hirtelen azt is mondjam el, hogy ez a díjözön, ez a kitüntetéses eső elmosta annak a magyar-román pálinkavitanak az emlékét is, amely a Medgyessy-Năstase-kormányzat alatt az uniós bírakra ráömlött, s ehhez jókedvemben azt is tegyem hozzá, hogy Magyarország akkor aratta legnagyobb diplomáciai győzelmét, amikor a Magyar Külügyminisztérium képviselője a vitában elővette a román nyelv értelmező szótárát, azt felütötte a „palincă” szócikknél, s hangosan felolvasta: „A palincă magyar eredetű, gyümölcsből erjesztéssel és lepárlással készülő szeszes ital.” Punktum. Az uniós egyeztető csapat erre azt mondta, hogy ha maguk a románok is magyar eredetűnek tartják, és nem ősi román italnak, akkor ez csak magyar termék lehet. (Hja, ha autonómiaügyben is össze lehetne hozni egy ilyen grémiumot, amelyen Băsescu államelnök a maga mentségére – nem lesz soha székelyföldi autonómia – felhozhatná Gagauziától Katalóniáig az összes autonómiát.) Nos, ennyi jó szöveg, magyar siker olvastán a hírtől enyhén magam is megpityókosodtam, hisz ez az ausztriai siker a mi sikerünk is, mert Erdélyben sem cukját párolnak, hanem igazi szilvóriumot (is) – ilyenell még Lomnici Zoltán, a legfelsőbb törvényszék volt elnöke is koccintott Felsőcernátonban a Bíró-féle vízimalomban, amikor a Rákossy-szobrot avattuk –, szóval, máris nyúltam a kamrába, hogy Dobolyi Laci barátom Cserszegtomajról (Balaton-felvidék) származó, aszú szőlőszemekből erjesztett és párolt törkölyéből egy kupicával felhajtsak, s akkor telefonált Sándor öcsém, aki éppen pálinka nélküli nevenapjára készült, s mit sem tudva az ausztriai magyar győzelemről, azt tanácsolta: tedd le a poharat, bátyám, mert másképp úgy jársz, mint én. Ez volt a másik meglepetés. Volt egy harmadik is: az egyik urológiai orvosi gyógyszerreceptre rá volt írva, hogy – szabadon fordítom magyarra – „alkohol nélkül”.

De a bécsi magyar győzelemnek azért örültem.